

Отже, проаналізувавши статут «Захисту імені Митрополита Андрея Шептицького для сиріт у Львові» можна чітко окреслити цілі його діяльності та розподіл повноважень між його керівництвом та пересічними членами. Аналіз цього установчого документа свідчив про намагання української інтелігенції вирішити проблему сирітства у Східній Галичині в міжвоєнний період.

ЛІТЕРАТУРА

1. Статут «Захисту імені Митрополита Андрея Шептицького для сиріт у Львові» // ЦДІАЛ України. Ф. 572 («Український єпархіальний комітет опіки над воєнними сиротами у Львові»). Оп. 1. Спр. 13. 28 арк.
2. Митрополит Андрей Шептицький: Життя та Діяльність. Документи та матеріали 1899–1944. Львів, Свічадо, 1998. Т. II. Кн. 1. 688 с.

Тильчак Т.

Науковий керівник – доц. Морська Н.Л.

НАУКА І СУСПІЛЬСТВО: ТРАНСФОРМАЦІЯ ЦІННОСТЕЙ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

У процесі життєдіяльності людства поступово змінюється розуміння сфери науки, розуму, культури та природи, виникає нагальна потреба розумного використання наукового продукту для регулювання усіх суспільних процесів. Наука була і залишається однією з рушійних сил суспільного розвитку. Сьогодні ми можемо говорити про амбівалентність ролі науки в житті людства: з одного боку, її досягнення сприяють вирішенню соціальних проблем, а з іншого — сучасна наука та її техніко-технологічні втілення викликають до життя низку соціальних проблем, які раніше були невідомі людству.

Сучасна наука у багатьох відносинах кардинально відрізняється від тієї науки, яка була століття і, навіть, півстоліття тому. Змінився весь її образ і характер, тому неминучою буде зміна взаємозв'язків із суспільством. Впродовж тривалого часу вчені досліджують різні аспекти взаємозв'язків між наукою і суспільством. Сюди можна віднести: С. Кримського, М. Козакова, Л. Вавилова, М. Бердяєва, П. Фейєрабенда, К. Поппера, М. Вебера, М. Планка та ін.

Мета статті полягає у розкритті трансформацій цінностей науки паралельно зі зміною суспільної свідомості в період ХХ-ХІХ ст.

Актуальність дослідження зумовлена посиленням інтересом сучасного суспільства до зміни цінностей та пріоритетів – наслідок високого рівня розвитку науки та техніки у ХІХ столітті.

Чого тільки вартий відомий афоризм англійського філософа Френсіса Бекона «Знання - сила» є актуальним і для сучасного розвитку суспільства. Людство живе у доступному для огляду майбутньому і буде жити в умовах інформаційного суспільства, найважливіший фактор якого — виробництво і використання знання. Будучи продуктом соціуму, наука одночасно має відносно самостійне соціальне явище і розвивається за власними закономірностями. До них належать спадкоємність, чергування порівняно спокійних етапів розвитку і періодів наукових революцій, поєднання процесів диференціації, математизація, комп'ютеризація, посилення соціальних функцій. На сучасному етапі розвитку суспільства наука становить такий фактор, без урахування якого не вирішуються соціальні проблеми практично в усіх сферах [5, с. 56].

Соціальне призначення науки полягає в тому, щоб полегшити життя і працю людей, збільшити розумну владу суспільства над природою, сприяти вдосконаленню суспільних відносин, гармонізації людської особистості. Сучасна наука завдяки своїм відкриттям і винаходам зробила дуже багато для полегшення життя і діяльності людей. Наукові відкриття та винаходи призвели до підвищення продуктивності праці і збільшення маси товарів. Але скарби науки поки не принесли щастя в однаковій мірі всім людям [1, с. 99].

С. І. Вавилов "Наука - двосічна всемогутня зброя, яка, в залежності від того в чиїх руках вона знаходиться, може послужити або на щастя і благо людей, або до їх загибелі" [2, с. 25].

«Вчені знають, скільки користі принесла наука людству; вони знають і те, чого вона могла б зараз досягти, якби на всій земній кулі запанував мир. Вони не хочуть, щоб коли-небудь були вимовлені слова: «Наука нас привела до загибелі від атомних і водневих бомб. «Вчені знають, що наука не може бути винна. Винні тільки ті люди, які погано використовують її досягнення,» - Ф. Жоліо-Кюрі [2, с. 39]

Наука без людини безсила, більше того, наука без людини безцінна. Необхідно не тільки сприяти розвитку різних галузей науки, їх взаємозбагаченню і більшій практичній віддачі, а й тому, щоб їх досягнення були б в адекватній мірі сприйняті людиною, розвиток соціальної активності і є вирішальною умовою соціального прогресу. Більшість відкриттів і винаходів мають дві сторони - плідну та руйнівну і в силу цього приховують у собі величезні можливості і небезпеки. Все залежить від того, ким і як вони будуть використані [1, с. 102].

У ХХ ст. наука переживає бурхливий розвиток, зміцнення зв'язку з виробництвом стимулює розгортання науково-технічної революції, що викликала великі соціальні наслідки. І все ж у сучасній філософії, соціології, історії науки є різні оцінки науки і її ролі в суспільстві. [6, с.200].

Англійський філософ Карл Поппер вважає науку не лише збором фактів, але й одним з найважливіших духовних досягнень сучасності, визнавав небезпечним для людської цивілізації «повстання проти розуму з боку

іраціоналістичних оракулів». Карл Поппер пропонував лікувати інтелектуальний розлад людей, схильних до іраціоналізму і містики. Містики, такі модні у суспільстві, уникають практики, допускають бездоказовість у висновках, займаються створенням міфів, а науку вважають різновидом злочину [6, с.196].

Засновник російської релігійної філософії Микола Бердяєв звертає увагу на неприпустимість абсолютизації наукового знання, вважає, що крім раціонального, існують й інші безмірні та безмежні галузі пізнання, що раціональне не покриває іраціональне, закликає до звільнення філософії від всіляких зв'язків з наукою. Ідеї Миколи Бердяєва про роль і місце науки у суспільстві розвив сучасний американський філософ Пол Фейєрабенд [6, с.235].

У книзі «Наука у вільному суспільстві» Пол Фейєрабенд вважає науку як одну з традицій, що створюють культуру. Саме поняття традиція явно не визначається, але легко зрозуміти, що мається на увазі. До традицій належать форми суспільної свідомості і різноманітні види практики: релігія, мистецтво, магія, народна медицина, гуманізм, міф, астрологія, раціональність тощо. Отже, традиція є відносно автономний тип людської діяльності або заняття, властиве певній спільці або переважний тип світогляду, спосіб мислення тощо. Пол Фейєрабенд формулює десять положень, що характеризують традиції, а по суті, розкриває зміст культури [4, с.125].

До прикладу два положення Фейєрабенда:

1) вільним є суспільство, в якому всім традиціям надані рівні права і однакові можливості впливати на освіту і інші прерогативи влади; 2) «вільне суспільство наполягає на відділенні науки від держави». Після ознайомлення з вищезгаданими пунктами стає ясно, що культурологічний аналіз здійснений П. Фейєрабендом для того, щоб вказати на небезпечність, що виходить з науки, яка зайняла в культурі особливе положення. Вважається, що сучасна держава ідеологічно нейтральна у ставленні до традицій, проте, наука тісно пов'язана з державою. Таке положення Пол Фейєрабенд вважає нормальним. [4, с.126].

«Чому, - запитує він, - майже всі галузі науки є обов'язковими дисциплінами в школах? Чому батьки шестирічної дитини мають право вирішувати, чи вчити її основам протестантизму або іудаїзму, але в них нема такої ж волі у ставленні до науки? Фізику, астрономію, історію необхідно вивчати, їх не можна замінити магією, астрологією або вивченням легенд». [4, с.126].

Пол Фейєрабенд наполегливо закликає демократичне суспільство покласти кінець інтелектуальному тоталітаризму, тобто проникненню диктату науки у всі сфери буття людини, з опорою на державну владу інших традицій. Людина, вихована в традиції Просвітництва, подібні заклики сприймає з подивом і, можливо, осуджує. Чи не очевидна користь науки? Відповідь мислителя така: користь науки безсумнівна (хоча все, що корисно, має й негативні сторони), але це не може стати основою для нетерпимого ставлення до інших традицій, особливо до тих, які з нею конкурують [4, с. 127].

Представники постмодернізму ставлять під сумнів функцію науки як ядра культури, звинувачують науку в об'єктивізмі, відриві суб'єкта від пізнання, логоцентризмі та ін. Вихід бачать у пошуку нової парадигми (образу), що відображає постмодерністські переваги. Отже, зростаюча роль науки в суспільстві має і своїх прихильників, і критиків. Така суперечлива оцінка науки породила в середині ХХ ст. дві позиції - сцієнтизм та антисцієнтизм. Прихильники сцієнтизму вважають еталоном усіх інших видів людської духовної діяльності науку, ставлять її вище інших форм суспільної свідомості, проголошують науку вищою культурною діяльністю, заперечують соціально-гуманітарну і світоглядну проблематику, що не має пізнавального значення. Для антисцієнтизму характерне визнання обмеженості науки у вирішенні корінних проблем буття людини [6, с. 444].

Неоднозначна оцінка науки як соціальної цінності, посилена критика науки з позицій гуманізму в умовах зростаючої екологічної кризи, загрози ядерної війни, наслідків Чорнобильської атомної катастрофи та ін. ініціювали у науці саморефлексію, активний перегляд цінностей. Така тематика наукових публікацій стала провідною. Традиційно науку пов'язували з істинним знанням, до якого прагне вчений. В сучасних умовах більшість вчених розрізняють ціннісні установки науки (у формі понад особистісної освіти) і ціннісні установки особистості вченого. До ціннісних настанов науки належать ідеали і норми науки, етос науки, гуманістичний зміст, об'єктивність, прагнення до істинного знання, ідеалу науковості. Ціннісні настанови особистості вченого можуть бути різними. На формування ціннісних орієнтацій вчених впливають такі фактори, як норми науки (ідеали науковості та ін.); конкретно-історична ситуація в суспільстві; місце науки в духовній структурі суспільства, осо-бистісні переваги; визнання або невизнання колег та ін.[5, с.86].

У сучасних умовах деформуються деякі форми науки, йде процес руйнування елементів етоса науки. Пояснюються такі явища служінням великих вчених у нацистів і націоналістів, включенням вчених до структур представницької і виконавчої влади, руйнуванням традиційних зв'язків при відтворенні професійної етики, меркантилізмом. Суспільство і владні структури менше стали міркувати про роль вчених у суспільному розвитку. З позицій обговорюваної проблеми здається цікавою стаття Альберта Ейнштейна «Мотиви наукового дослідження». Храм науки - будова багатоскладна. Різні відвідувачі у храмі науки: люди і духовні сили, що привели їх туди. Деякі займаються наукою з гордим почуттям своєї інтелектуальної переваги; для них наука є тим підходящим спортом, який повинен дати їм повноту життя і задоволення шанобливості. Можна знайти у храмі

і інших: плоди своїх думок приносять тут в жертву лише з утилітарною метою. Якщо б посланий Богом ангел прийшов в храм та вигнав звідти тих, хто належить до двох категорій, то храм катастрофічне б спорожнівся. Але все-таки хтось з людей минулого і сучасності в храмі б залишився. До числа цих людей належав і Макс Планк, фізик-теоретик, який сформулював термодинамічну теорію теплового випромінювання, і тому його любимо. Для чого такі вчені, як Макс Планк? Ціннісними орієнтаціями для них служать істинне знання, радість відкриття. Розмірковуючи про творчість математика Карла Шварцшильда, Альберт Ейнштейн писав, що у значно більшій мірі можна вважати радість художника, що відкриває тонкий зв'язок математичних понять. Отже, цінності науки і ціннісні орієнтації вченого взаємопов'язані, але ступінь взаємозв'язку, єдності у конкретних випадках різні [6, с.447].

У сучасному суспільному розвитку помічається посилений зв'язок між наукою, технікою і виробництвом. Наука дедалі глибше перетворюється на безпосередню виробничу силу суспільства. У такому процесі наука не стежить за розвитком техніки, а випереджає її, визнає сучасний прогрес матеріального виробництва, наукове знання пронизує усі сфери суспільного життя, наука орієнтується, насамперед, на людину, розвиток її інтелекту, творчих здібностей, цілісний і всебічний розвиток. Посилюється взаємозв'язок між наукою, суспільством і культурою з багатьох напрямків, у тому числі у розрізненні прикладних фундаментальних досліджень [5, с. 113].

Отже, взаємозв'язок науки, техніки, культури і суспільства є настільки сильним, що жодна з цих форм діяльності не може існувати сама по собі. Наука не може бути повністю автономною. Практика наукових досліджень повинна знаходитись під впливом особливих етичних обмежень і регуляторів.

У XXI столітті різко змінився орієнтир у визначенні: що таке людська цінність? Духовні якості ми заміняємо технічними характеристиками машин. До прикладу красу можна замінити програмами, які перетворюють звичайну дівчину в модель. Спілкування по типу «людина-машина-людина» призводить до того, що втрачається емоційна складова, особливо це відчутно, коли нам легше написати повідомлення і чекати відповіді довгий час, ніж зателефонувати. Відбувається злам свідомості і з'являється страх перед живим спілкуванням.

Сьогодні наука постає «нервовою системою» цивілізації (С.Кримський). Людина перетворилася і на володаря наукових здобутків, і на його прямого заручника. Талановиті науковці дивляться на світ не так, як півстоліття тому: вони здатні побачити невидимі іншим закономірності, маніпулювати інформацією, проводити експерименти над живими організмами. Результати такої діяльності не завжди приносять користь.

Можна прослідкувати певну закономірність: чим більше розширюються обрії людського пізнання, тим глобальніша загроза надвисає над людством. Якщо прогнозувати розвиток суспільства, спираючись на цю закономірність, виникають побоювання не тільки за моральний занепад, а й за долю усього Всесвіту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вавилов, С. Л. Зібрання творів. - М., 1956. - Т. 3. - С. 607.
2. Т. Кун. Структура научних революцій. С ввідной статье и дополнениями 1969г. - М.: Прогресс, 1977.- 300 с.
3. Вебер М. Избранные произведения.— М., 1990.- 808 с.
4. Фейерабенд Пол. Наука в свободном обществе: АСТ МОСКВА, 2010. - 378 с.
5. Лемман И.И. Наука как социальный институт. – Л.: Наука, 1965. – 177 с.
6. Горлач М. І., Кременя В. Г., Рибалка В. К. Філософія. Підручник.- Харків: Консум, 2000. — 672 с.

Пирожишин Р.

Науковий керівник – проф. Зуляк І. С.

ГРОМАДСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЙОСАФАТА СКРУТНЯ 1922-1939 РР.

Йосафат Скрутень світу розпочав у Буцацькій державній гімназії, продовжив навчання у місійному інституті імені святого Йосафата (інша назва — мала семінарія). 18 серпня 1909 вступив до новіціату у Крехівському монастирі. Перші обіти склав 30 квітня 1911, після чого виїхав навчатись спочатку до Австрії, а потім до Риму. Вищу освіту здобув у Римі й Відні. 28 серпня 1916 року склав вічні обіти. Після закінчення гімназії вивчав за кордоном філософію і теологію. Отримавши в Римі 1917 р. докторську ступінь з богослов'я, він повернувся в Галичину. 1918 р., після висвячення навчання, деякий час викладав у василіанській гімназії. У 1927 р. стає дійсним членом Богословського наукового товариства у Львові, а з 1929 р. – професором львівської греко-католицької Богословської академії

Постійно перебуваючи у колі громадських діячів, Й. Скрутня часто запрошували на різного роду заходи. Комітет об'єднаних українських товариств у м. Золочів запрошував його для вшанування 61-х роковин від смерті Т. Шевченка, що мали відбутися 7 квітня 1922 р. До запрошення додавалася програма, яка складалася зі вступу та ще двох актів [3, арк. 7].

Отець Йосафат підтримував зв'язок з багатьма благодійними організаціями, зокрема і за кордоном. Так, у 1928 р. до нього звернулося за допомогою «Товариство допомоги студентам вищих шкіл у м. Варшаві» зазначаючи, що у Варшаві навчаються близько 200 студентів з Галичини, Полісся та Поділля. Їх матеріальний стан був доволі скрутним, вони не доїдали. Однак найбільшою проблемою залишалося житло. Саме тому